

A black and white photograph of a young girl with short, light-colored hair and glasses, smiling warmly. She is wearing a dark, short-sleeved top with a light-colored, possibly knotted, detail at the neckline. The background is a bright, sandy beach. The overall mood is cheerful and nostalgic.

roman

Het verhaal van Johanna

Hanneke Lankhorst

© Uitgeverij U2pi BV (www.jouwboek.nl), Voorburg
1e ebookversie april 2014

Titel: Het verhaal van Johanna

Auteur: Hanneke Lankhorst

Foto omslag: de auteur in 1957 gefotografeerd door haar vader.

Foto achterzijde: de auteur in 2008 gefotografeerd door haar dochter.

ISBN: 978-90-8759-431-2

NUR: 301

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Het verhaal van Johanna

Hanneke Lankhorst

Ja, dit is mijn allesverbindende idee: van het leven – mijn leven – een verhaal maken zodat het draaglijk wordt.

Adriaan van Dis in 'Leeftocht'

Dit verhaal is opgedragen aan alle misbruikte kinderen.

Inhoud

Deel 1: De kleine Johanna

De witte mitella	8
De rode sperzieboon	19
Verloren paradijzen	28
Zeeuwse meisjes	37
Armageddon	44
Het geheimpje	51
Intermezzo	59

Deel 2: Van lelijk eendje tot zwaan

Sor-reg dat je d'r bij komt!	66
Een vader die geen vader is	72
Alle vlees is gras	76
Zoek eerst het Koninkrijk Gods	80
Een vakantieliefde	88
Muziek	94
Susie	97
Weer thuis	103
De fotograaf	107
Groots en meeslepend	112
Free at last!	122
Intermezzo	126

Deel 3: Het moet kunnen

Een bijzondere jongen	132
In ieder grassprietje	137
Samen op reis	142
Poste restante	149
De thuiskomst	156

There is always the wind on the hills	162
Open huwelijk	167
Material failure	174

Deel 4: De tango van de twijfel

Alleen	182
Een vrouw die goed kan kussen en kan koken	186
Toch weer samen	191
Prangende vragen	200
It takes two to tango	206
Hebban olla vogala	212
De vlinder en de bloem	217
De wanhoop	221
Voorbij, voorbij	227
Epiloog	231

Deel 1
De kleine Johanna

De witte mitella

Op een koude maandagochtend in december 1948 werd op een bovenwoning in een Amsterdamse volksbuurt een meisje geboren. Haar moeder Martha was die ochtend al vroeg op de fiets naar de tandarts gegaan omdat ze hevige kiespijn had. Op de terugweg was de kiespijn verdwenen, maar begon een andere pijn.

Eenmaal thuis, moeizaam de trappen beklimmend naar twee hoog, waren de weeën al zo hevig dat zij haar man Ferd vroeg onmiddellijk de vroedvrouw te gaan halen. Hij stapte vlug op zijn fiets. Toen hij terugkwam met de vroedvrouw waren ze nog net op tijd om de baby op te vangen. Het was 11 uur 's ochtends, koffietijd, en Martha had in recordtijd haar tweede kind gebaard.

Zij noemden haar Johanna Dorothea, naar haar beide grootmoeders. Allebei Bijbelse namen, de een uit het Hebreeuws, de ander uit het Grieks. Johanna betekent: de Heer is genadig, en Dorothea: door God gegeven. Zo was dit meisje een dubbel Godsgeschenk en de beide grootmoeders gaven het hun zegen.

Voordat Johanna geboren werd, was haar vader opnieuw opgeroepen voor militaire dienst. Hij moest als reservist in Nederlands Indië gaan vechten in de politionele acties, maar hij voelde een diepe weerzin tegen deelname aan deze militaire operatie. Hij vond dat de bevolking van Nederlands Indië recht had op vrijheid en onafhankelijkheid, zoals ook Nederland die had teruggekregen na vijf jaar bezetting en onderdrukking. Hij wilde geen gewelddadige onderdrukker zijn en was met die opvatting zijn tijd ver vooruit. Toen werd dat echter gezien als landverraad.

Terwijl hij worstelde met deze kwestie, waren er twee keurige mannen aan de deur gekomen, leden van de Amerikaanse christelijke sekte der Jehovah's Getuigen. Een van hun leefregels is dat zij principieel militaire dienst weigeren. Uiteraard sprak dit Ferd zeer aan.

Ook zijn vrouw Martha voelde zich aangetrokken tot deze sekte, omdat zij er een menselijker variant in vond van het zware calvinistische geloof waarmee zij was opgevoed. De sekte predikte niet de leer van de predestinatie, maar een optimistische visie waarin

de mens zelf invloed op zijn redding heeft. Voorwaarde daarvoor was natuurlijk wel lid te worden van deze sekte, en dat werden Ferd en Martha dan ook.

Ferd weigerde militaire dienst. Als dienstweigeraar c.q. 'landverrader' moest hij voor straf drie jaar lang in Drenthe de hei ontginnen. Hij, de stadjongen, de intellectueel met twee linker handen, moest dit eenvoudige en zware werk dag in dag uit verrichten. Toch keek hij daar later niet rancuneus op terug. Het zware buitenleven had zijn conditie versterkt en zijn nerveuze geest tot rust gebracht.

Intussen zat Martha met haar zoontje Ferdi alleen op een bovenwoning in Amsterdam, en dat drie jaar lang. Eens in de veertien dagen mocht haar man op zaterdagmiddag naar huis, als hij dan maar zondagavond weer op tijd terug was in Drenthe. Hij moest daar een lange treinreis voor over hebben. Tijdens zo'n verlof moet Johanna verwekt zijn.

De kleine Ferdi voelde aan hoe eenzaam zijn moeder zich voelde. Daarom hielp hij haar zoveel hij kon door lief te zijn, door zich aan te passen, door geen aandacht te vragen. Toen zijn zusje geboren was probeerde hij zijn moeder te helpen met de verzorging.

Het eerste wat Johanna toen ze nog in de wieg lag probeerde te zeggen was niet mama of papa, maar Ferdi: "fffe, fffe", zei ze, met veel spuugbelletjes, en ze straalde zodra zijn gezicht boven de wieg verscheen.

Ferdi leerde haar lopen door haar vast te houden aan de achterkant van haar luier. Op een dag liet hij haar los en omdat ze dat niet merkte, zette ze haar eerste zelfstandige pasjes. Hij was als een vader voor haar, lief en geduldig.

Als haar echte vader zich eens in de twee weken meldde, moest Johanna niets van hem weten. Als hij haar optilde, zette ze een keel op. Haar vader reageerde getergd.

"Wat heeft dat kind?", snauwde hij tegen zijn vrouw.

"Ach, ze is eenkennig, ze ziet je ook zo weinig," probeerde Martha te sussen, "als je straks weer thuis woont, zal dat wel beter worden."

Kijk, daar huppelt de kleine Johanna haar eigen verhaal binnen.
Haar twee blonde vlechtjes met rode strikken dansen op en neer.
Luister, ze zingt er ook bij:

*Hinkeldepinkel daar kom ik aan.
Kousen en schoenen heb ik niet aan.
Met mijn handen op mijn rug.
Hinkeldepinkel daar kom ik weer terug.*

Eigenlijk kan ze nog niet hinkelen op één been, dus ze huppelt maar wat. Haar moeder kijkt glimlachend naar haar vanachter de naaimachine.

“Mama, wanneer mag ik nou naar school?”

“Als je groot bent.”

“Wanneer ben ik groot?”

“Als je vier jaar bent.”

“Wanneer ben ik vier jaar?”

“In december, als je jarig bent.”

“Wanneer is het december?”

“In de winter.”

“Wanneer is het winter?”

“Na de herfst. Het is nu herfst. Kijk maar naar buiten: de blaadjes vallen van de bomen. Daarna wordt het koud en dan is het winter. Dan komt eerst Sinterklaas en daarna ben jij jarig.”

“Krijg ik dan een cadeautje?”

“Ja, natuurlijk. Weet je al wat je graag wilt hebben?”

“Een poppenwagen!”

“Nou, wie weet. Maar nu moet ik verder werken, want deze japon voor mevrouw Van Lier moet af. Ga jij maar een mooie tekening maken.”

Johanna was bijna jarig. Nog maar drie nachtjes slapen! Dan zou haar stoel versierd worden en hingen er slingers in de kamer. Opa en oma zouden op bezoek komen met een mooi cadeau, en van papa en mama kreeg ze natuurlijk ook een mooi cadeau, misschien wel een poppenwagen. Dat hoopte ze heel erg. Ze wilde zo graag buiten

wandelen met haar poppen.

Mama was in de keuken aan het afwassen. Heel zachtjes deed Johanna de deur van de slaapkamer van papa en mama open. Ze keek naar binnen. In een hoek zag ze een groot ding onder een laken. Ze sloop erheen en tilde het laken een stukje op. Ze zag...een poppenwagen! O, wat een mooie! Maar o jee, ze mocht dit nog helemaal niet zien! Gauw sloop ze terug naar de gang en deed zo zachtjes mogelijk de slaapkamerdeur weer dicht.

Eindelijk was ze echt jarig. Ze lag al een tijdje wakker van de spanning toen ze mama hoorde roepen: "Johanna! Je mag naar onze slaapkamer komen!" Ze holde erheen op blote voetjes, klets, klets, op het zeil. Ferdi, haar grote broer, kwam er ook aan. Ze mochten allebei in het grote bed komen zitten, tussen papa en mama in.

Ze zongen voor haar: "Lang zal ze leven in de gloria! Hiep hiep hoera!"

Daarna mocht ze haar cadeau zien.

"Trek het laken maar weg", zei mama.

"O, een poppenwagen! Wat mooi!", riep Johanna.

Ze deed alsof ze verrast was, maar och, wat voelde ze zich een jokkebrok.

Op de Montessori-school, waar haar grote broer Ferdi heenging, was nog geen plaats. Daarom ging Johanna zo lang naar een gewone kleuterklas, vlakbij huis. Naar school! Eindelijk mocht ze naar school!

De kinderen maakten daar plakwerkjes met gekleurde rondjes, driehoekjes en vierkantjes. Johanna moest dat ook doen. Haar vingertjes kwamen onder de gluton te zitten en alles plakte aan elkaar. Ze vond er niets aan.

"Ik wil niet meer naar dat kakschooltje!", zei ze toen ze thuiskwam.

"Wat zijn dat nou voor lelijke woorden!", antwoordde mama boos.

"Maar het is daar helemaal niet leuk! Ik mag alleen maar plakken!"

Ze begon heel hard te huilen.

Daarna kwam er al snel een plaatsje vrij in de Montessori-kleuterklas. Omdat deze school verder weg was, moest mama haar op de fiets

brengen en halen. De eerste keer ging mama mee naar binnen in het grote bakstenen gebouw. Ze klommen samen de hoge granieten trappen op, waar alle geluiden akelig weergalmden.

Op de tweede verdieping was de kleuterklas. Het plafond was er heel hoog. Er hingen bolvormige matglazen lampen aan lange stangen. In een hoek van het lokaal was een enorm gietijzeren hek met gaatjes erin. Daarachter stond een grote kolenkachel te gloeien. Alles in dit schoolgebouw was enorm van afmeting en voor Johanna leek het alsof ze in een school voor reuzen terecht was gekomen. Ze voelde zich klein en verloren en daarom hield ze mama's hand stevig vast.

“Kom,” zei mama, “dan gaan we kennismaken met de juf.”

De juf had een grijs knotje, net als oma Johanna, en een bril met gouden randjes. Daarachter schitterden een paar vriendelijke blauwe ogen.

“Hoe heet jij?”, vroeg ze.

“Johanna.”

“Wat een mooie naam! Kijk, ik heb hier een tafeltje voor je, in het groepje bij twee andere meisjes. Dit is Joke, en dit is Anita. Willen jullie Johanna vandaag een beetje helpen, want zij is nieuw.”

Haar moeder ging weg, maar Johanna merkte het niet eens, zo druk was ze al aan het praten met Joke en Anita. Daarna mocht ze van de juf zelf het werkje kiezen dat ze wilde doen, zoals letters voelen, kleuren sorteren, de roze toren bouwen of de bruine trap neerleggen op een kleedje op de grond. Ze koos voor letters voelen, die gevormd van schuurpapier op een plankje waren geplakt. De juf legde uit hoe ze ermee moest werken. Dat was nog eens iets anders dan plakwerkjes!

's Middags deden ze een kringspelletje in de klas en alle kinderen zongen:

*Joepi Joepi is gekomen
Heeft mijn meisje/jongen weggehaald
Maar ik zal er niet om treuren
Gauw een ander weer gehaald.*

In het midden van de kring huppelde een kind dat Joepi Joepi was en bij de laatste regel koos dit kind een ander kind uit de kring en dan dansten ze samen terwijl iedereen het refrein zong: *Tralalalalala*. Daarna moest de vorige Joepi Joepi terug in de kring en nam het tweede kind die rol over. Zo ging het maar door. Ook Johanna werd een keer uitgekozen en moest daarna Joepi Joepi zijn, maar ze werd er droevig van. Dat kwam doordat het liedje zo treurig klonk. En dan die woorden. Hoe kon je zo vrolijk dansen en zingen als Joepi Joepi zomaar je meisje of je jongen weg kon halen? Hoe kon je zelf zomaar meegenomen worden?

De volgende ochtend bracht haar moeder Johanna weer op de fiets naar school. Ze ging niet meer mee naar binnen, want Johanna wist nu zelf de weg. Ze begon de hoge granieten trappen te beklimmen. De leuning was zo hoog dat ze haar arm moest strekken. Ze werd ingehaald door kinderen van de grote school die veel sneller liepen. Die praatten en schreeuwden en alles echode in het trappenhuis. Het was een hels kabaal.

Halverwege de eerste verdieping was een groot raam. Daar ging Johanna zwaaien naar mama. Dat hadden ze zo afgesproken. Ze zag hoe mama terugzwaaide, op de fiets stapte en wegreed.

Maar misschien zag ze mama nooit meer terug! Misschien nam Joepi Joepi haar zomaar mee! Ze begon de trap weer af te hollen, dwars tegen de stroom in. Toen ze buiten kwam was mama bijna bij de hoek. "MAMA!", brulde ze.

Gelukkig hoorde mama het nog net. Ze stapte af en kwam terug.

"Wat is er nou?", vroeg ze.

Johanna kon eerst alleen maar huilen.

"Wat is er nou toch?", vroeg mama bezorgd.

Eindelijk bracht Johanna snikkend uit:

"Ik ben bang voor Joepi Joepi!"

"Welnee, malle meid, dat is toch een spelletje? Ik kom je straks gewoon weer halen, net als gisteren. Kom, ga nu gauw naar je klas, want het is al laat. Ik wacht nog even tot je bij het raam naar me zwaait." Deze keer ging Johanna dapper verder naar boven.

Kort daarna verhuisde de school naar een nieuw gebouw, waar alles

gelijkvloers was, licht en ruim, en meer op menselijke maat, zelfs voor een kleuter. Daar voelde Johanna zich meteen thuis.

Johanna was nu al zo groot dat ze voor het eerst alleen buiten mocht spelen, maar ze moest wel voor de deur blijven. Ze had een zakje knikkers bij zich, want het was knikkertijd. Er waren grote kinderen aan het knikkeren en Johanna vroeg of ze mee mocht doen. Dat mocht.

Het eerste potje verloor ze al, want ze had nog nooit buiten geknikkerd, terwijl de grote kinderen het al heel goed konden. Ze pikten meteen Johanna's knikkers in.

"Nee," zei Johanna, "die zijn van mij!"

"Nee," zeiden de grote kinderen, "jij hebt verloren, dus nu zijn ze van ons."

"Maar het was toch voor de lol!?"

"Nee, het was menes."

"Nietes!"

"Welles!"

"Nietes! Ik ga het tegen mama zeggen!"

"Haha!," lachten de grote kinderen, "ga jij het maar gauw tegen je moeder zeggen, papkindje! Sodemieter jij maar gauw op!"

Johanna holde huilend naar huis. Ze trok aan het touwtje dat uit de brievenbus hing en liep de twee trappen op naar de verdieping waar ze woonde.

"Wat is er aan de hand?" vroeg haar moeder geschrokken. "Ben je gevallen? Heb je je pijn gedaan?"

"Nee," snikte Johanna, "ze hebben mijn knikkers gepikt. Ik ga nooit meer buitenspelen want er zijn allemaal sodemieters op straat!"

Johanna kreeg een vriendinnetje in de straat, Willy. Op een dag waren ze voor de deur aan het tolleren, want het was toltijd. Ze vonden het erg moeilijk. De tol viel steeds om en het touwtje raakte in de knoop. Ze kregen er genoeg van.

"Wat zullen we nu gaan doen?," vroeg Willy.

"Kijk," zei Johanna, "ik kan met mijn tolstokje bij de bel."

"Ik ook!" zei Willy.

Ze probeerden met hun tolstokje een bel in te drukken. Dat was heel moeilijk, want de bellen zaten hoog en het stokje gleed er telkens af. Maar toen lukte het Johanna om een bel in te drukken.

Even later zwaaide de deur open en hoorden ze van boven een stem roepen: “Wie is daar?”

Ze schrokken en hielden zich muisstil. Toen hoorden ze iemand de trap afsloffen. Het bleek de buurvrouw van één hoog te zijn. Eenmaal beneden zag ze alleen twee kleine, onschuldige meisjes staan.

“Wat gek!”, zei ze, “Er wordt net bij mij aangebeld, maar ik zie niemand. Hebben jullie iemand gezien?”

Zwijgend en verlegen schudden Johanna en Willy hun hoofd. De buurvrouw slofte schouderophalend weer naar boven.

Wat een leuk spelletje! Ze gingen nu aanbellen in een ander portiek, met een soortgelijk resultaat.

Maar toen moest Johanna ineens heel nodig plassen. Bij haar deur bleek het touwtje niet door de brievenbus naar buiten te hangen, zoals anders. De postbode had het zeker met de post naar binnen geduwd.

Johanna probeerde met haar tolstokje op haar eigen bel te drukken, maar juist omdat ze zo'n haast had, lukte het niet. Ineens voelde ze iets warmes tussen haar benen en even later hoorde ze een geklater. O jee, ze had in haar broek geplast!

Willy lachte haar uit en Johanna schaamde zich. Toen het haar eindelijk lukte haar bel in te drukken en naar boven te gaan, durfde ze het niet tegen mama te zeggen, maar die merkte het natuurlijk direct.

“Wat is dat nou toch? Zo'n grote meid en dan nog in je broek plassen? Je had eerder naar boven moeten komen, domoor!”

Johanna schaamde zich nog meer, maar durfde niets te vertellen over het belletje trekken. Het voelde alsof het in haar broek plassen een straf was voor haar stoute gedrag.

Na drie lange jaren zat de ‘straf’ van Ferd erop en kwam hij weer thuis. Dat was wennen voor alle partijen. Hij had in Drenthe hard moeten werken, maar de buitenlucht en de fysieke inspanning hadden hem goed gedaan. Het leven in het strafkamp was streng maar duidelijk.

In die mannengemeenschap hing een kameraadschappelijke sfeer. Het waren allemaal dienstweigeraars om religieuze (zoals Ferd) of politieke redenen (zoals communisten). Ze hadden allen een ideaal waarvoor ze zich opofferden en een afkeer van de Nederlandse koloniale politiek en de politionele acties in Nederlands Indië. Dat maakte hen onderling solidair.

Toen Ferd weer voorgoed thuis was, miste hij deze kameraadschappelijke sfeer. Thuis werden er andere eisen aan hem gesteld, als echtgenoot en als vader, eisen waar hij maar moeilijk aan kon voldoen. Zo had hij er moeite mee dat Martha primair op de kinderen gericht was, en niet langer op hem. Hij verwachtte van haar dat zij hem als haar man en als het gezinshoofd op de eerste plaats zou stellen. Hij was van jongs af aan gewend altijd op de eerste plaats te komen. Zo hadden zijn ouders, opa Fernando en oma Dorothea, hem opgevoed. Hun enige kind! Hun knappe zoon!

Martha daarentegen, als oudste dochter in een groot gezin, was van jongs af aan gewend voor haar jongere broertjes en zusjes te zorgen en zichzelf weg te cijferen. Ze deed nu hetzelfde voor haar kinderen. Bovendien had ze zich al die jaren dat haar man in het strafkamp zat alleen moeten redden en ze vond het moeilijk ineens een veeleisende echtgenoot naast zich of zelfs boven zich te accepteren.

De kleine Ferdi had moeite zijn rol als plaatsvervanger van zijn vader op te geven, want hij was daar al mee vergroeid geraakt. Nu moest hij een stap terug doen, nu leunde mama niet meer op hem, maar op papa, maar hij zag ook hoe zijn vader tekort schoot.

Ferd op zijn beurt voelde zich opgesloten in het bovenhuis in Amsterdam en in het keurslijf van het gezin. Hij was ongeduldig en snel geïrriteerd. Martha en de kinderen liepen bij wijze van spreken op hun tenen om hem niet te ergeren.

Hij vond werk op een groot kantoor. Elke ochtend om acht uur vertrok hij op zijn fiets met een boterhamtrommeltje op zijn bagagedrager naar de andere kant van de stad. Elke avond om zes uur kwam hij weer thuis, moe en prikkelbaar. Aan tafel moesten de kinderen rustig zijn, netjes eten, niet met volle mond praten, want anders ontplofte hij. Er hing voortdurend een gespannen sfeer in huis, vooral tijdens de avondmaaltijd.

Op een keer zat Ferdi een beetje onhandig te eten, waarop zijn vader boos uitviel: “Wat zit je toch weer te hannesen!”

Ferdi keek voorzichtig vanonder zijn wenkbrauwen naar zijn vader en zei toen: “Ik zit niet te hannesen, ik zit te ferdisen.”

Er hing een doodse stilte. Ieder moment kon de straf volgen voor zoveel brutaliteit. Maar deze keer had papa een goede bui en hij begon zowaar te lachen! Opgelucht lachten ze allemaal mee.

Bijna elke avond zat Ferd te studeren, want hij moest extra diploma's halen voor zijn nieuwe baan.

“Ssst! Stil zijn! Papa moet studeren!” kregen de kinderen voortdurend van mama te horen.

Daarnaast eiste de religieuze sekte der Jehovah's Getuigen waar Ferd en Martha nu bij hoorden heel wat tijd. Er waren drie avonden per week 'vergaderingen' in de 'Koninkrijkszaal' waar ze heen moesten. In hun geval gingen ze om de beurt, omdat ze de kinderen niet alleen konden laten. Bovendien werd er van ze verwacht minimaal twee-en-een-half uur per week langs de deur te gaan om 'het goede nieuws te verkondigen'.

Ferd werd steeds magerder, viel soms flauw en ten slotte werd er bij hem ernstige diabetes geconstateerd. Voortaan moest hij zich elke ochtend een injectie met insuline geven en strikt dieet houden. Martha schafte een voedingsweegschaal aan, tot op de gram nauwkeurig, en woog al zijn eten precies af. Zoveel boterhammen, zoveel gram kaas, zoveel gram aardappel, zoveel van de ene of zoveel van de andere groente, want dat verschilde, zoveel vlees of vis, enz. Het was een extra zorg.

Johanna was vaak verkouden en ziek, met hoge koorts. Haar amandelen moesten geknipt worden en dat deed heel veel pijn. Toch was ze daarna ook nog heel vaak verkouden en dan moest haar neus gedruppeld worden. Die neusdruppels smaakten zo vies als ze in haar keel kwamen en daarom wilde ze niet achterover liggen, maar papa duwde haar met geweld achterover terwijl mama druppelde. Vreselijk vond ze dat!

Haar vader, de dienstweigeraar, de pacifist, kon soms erg driftig worden. Zo schudde hij de kleine Johanna een keer zo ruw aan haar

armpje door elkaar dat het uit de kom ging. Ineens hing haar arm er slap bij en kon ze die niet meer bewegen. Johanna begreep er niets van. Ze was te verbaasd om te huilen.

Haar moeder ging met haar naar de huisarts.

“Wat is er gebeurd?”, vroeg de dokter.

“Ze is gevallen”, zei haar moeder.

Aan Johanna zelf, een kleuter nog, werd niets gevraagd.

De dokter duwde haar armpje voorzichtig weer in de kom en deed haar een mitella om. De mouw van haar houtje-touwtje-jas werd naar binnen geduwd.

Zo liep Johanna even later over straat, naast mama, met een witte mitella, goed zichtbaar voor iedereen.

“Kijk maar,” dacht ze, “kijk maar, mensen, dit heeft mijn vader gedaan.”

De rode sperzieboon

In de straat waar ze woonden, keek je aan de voorkant en de achterkant tegen andere huizenblokken aan. Martha miste de rust en de ruimte van het Zeeuwse platteland, waar zij was opgegroeid.

Toen zij in mei 1944 getrouwd was met Ferd uit Amsterdam, hadden haar vriendinnen haar benijd. Weg van het benepen platteland naar de grote stad, dat was toch de droom van ieder Zeeuws meisje! Maar hoe bitter viel het tegen.

Ferd en Martha hadden een bovenwoning in een Amsterdamse volksbuurt betrokken waar ze niet pasten, maar door de oorlog heerste er woningnood en ze hadden geen andere keus. Martha raakte direct zwanger en toen moest de hongerwinter nog beginnen.

In de rij voor de voedseldistributie kreeg ze als zwangere wel een half liter taptemelk extra en een half brood dat zo hard was als een steen, daarbij jaloerse blikken van anderen trotsierend, maar meer was het niet. Door kalkgebrek zou haar eigen gebit geruïneerd worden en zou ze later ernstige botontkalking krijgen. De zoon die geboren zou worden zou ook een slecht gebit en minder sterke botten krijgen.

Martha voelde zich zeer eenzaam in het grote Amsterdam. In het kleine stadje waar ze vandaan kwam kende iedereen elkaar, maar hier kende ze niemand. Op een koude winterochtend stond ze op haar balkonnetje een kleedje uit te kloppen, terwijl op het balkon naast haar de buurvrouw hetzelfde deed. In een poging contact te maken zei Martha tegen haar in Zeeuws dialect: “Sjoe, sjoe, ’t is koud en iesvallig, èj?”, waarop de Amsterdamse buurvrouw haar verbluft aankeek alsof ze van Mars kwam, en schielijk weer naar binnen verdween.

De enigen met wie ze veel contact hadden, waren de ouders van Ferd, opa Fernando en oma Dorothea, die dicht in de buurt woonden. Helaas ontpopte oma Dorothea zich als een bazige schoonmoeder, waarschijnlijk omdat ze onbewust jaloers was op die mooie lieve schoondochter die haar knappe enige zoon van haar had ‘afgepakt’. Opa Fernando was wel een lieve schoonvader, hoewel ook hij altijd als ze op bezoek kwamen eerst vroeg: “Waar is mijn jongen?” en pas als hij zijn zoon had begroet, zag hij zijn schoondochter staan.